

Konečně spolu v Anglii

„Táta mne vždy učil čestnému jednání a povinnosti k vlasti. Vzácně miloval svou rodinu a rodiče. Avšak vždy říkal, že vlast je na prvním místě. Tak jednal i můj strýček František.“

(Ze vzpomínek Marie Maxové, rozené Bernasové).

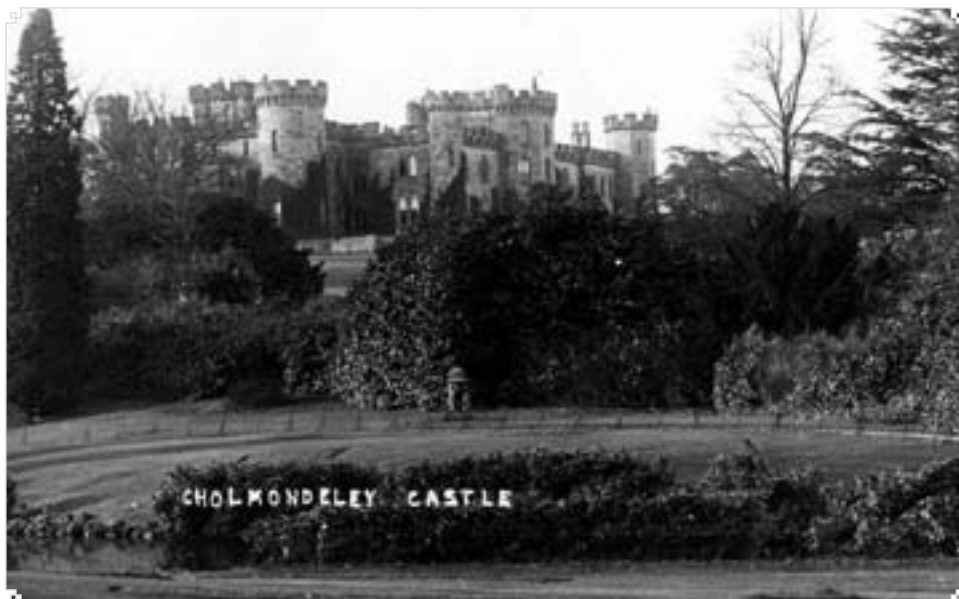
Začátky Františka Bernase

Cěkoslovenští vojáci – po francouzské anabázi – se v polovině července 1940 soustředili ve Velké Británii, kde jim tamější úřady, na základě velkorysé nabídky šlechtického rodu markýzů z Cholmondeley, přidělily stanový tábor v rozsáhlém parku jejich zámku.¹⁹⁷ Českoslovenští vojáci si jej brzy přejmenovali na „Čomly park.“ Například Vilém Sacher své první dojmy z tábora shrnul následovně. *„Brzy ráno mě probudil zpěv ptactva. V prvních paprscích slunce se předem mnou objevilo stanové městečko, umístěné uprostřed rozsáhlého parku. Byl to opravdu anglický park, s úctyhodnými duby na zelených paloucích, s pěkně udržovanými cestičkami, které se ztrácely i vynořovaly za háječky mladého lesa, v pozadí pak prokukovalo starobylé šlechtické sídlo. Tak tedy vypadala kolébka československé armády v Anglii, tedy jakési britské Agde. Ovšem tím také končila veškerá příbuznost mezi oběma místy.“*¹⁹⁸

Poměry v táboře nebyly v žádném případě idylické, vnitřní situace byla mimořádně složitá a dynamická a plná krizových momentů. Vojenská správa k zabránění chaosu přijala řadu tvrdých opatření ke zjednání pořádku a klidu včetně internace opozičních vojáků. (MNO v Londýně přijalo rozhodnutí o vytvoření 1. čs. smíšené brigády, kterou na podzim zachvátila vlna nespokojenosti, jejímiž nositeli byli důstojníci, rotmistři a poddůstojníci. V rámci brigády bylo totiž prezentováno 721 důstojníků, přičemž více jak 400 bylo nadpočetných. Řada schopných důstojníků majících bojové zkušenosti z Francie, byla přerazena do velitelské zálohy, protože pro ně nebyla systemizovaná místa. Československé vojsko,

¹⁹⁷ Svoji roli při výběru prostoru pro československé vojáky sehrála známost a přátelství Jana Masaryka s markýzou Sybilou a jejím manželem.

¹⁹⁸ SACHER, *Pod rozstříleným praporem*, s. 87 -88.

▲ Zámek v Cholmondeley parku.

▲ Českoslovenští vojáci.

◀ Pomník čs. armády v Cholmondeley parku vytesal v létě 1940 začínající sochař František Bělský – na snímku. A MZM v Brně. K slavnostnímu odhalení došlo 28. září 1940 za účasti Jana Masaryka před odjezdem vojáků do zimních posádek.

bez ohledu na svůj dobrovolnický statut, se řídilo služebním řádem z 1. ČSR A – I – 1 a branným zákonem z roku 1920. Bylo logické, že vojenská správa, v duchu závěrů uvedených dokumentů, nepřipouštěla diskuse politického charakteru, sdružování a jakoukoliv jinou politickou aktivitu.

Za nesporně významné opatření lze považovat Dohodu mezi vládou československou a vládou Spojeného království Velké Británie a Severního Irsku o čs. branné moci, která byla podepsána 25. října 1940.

▲ Smuteční tryzna k 1. výročí vypuknutí 2. světové války v Cholmondeley parku v září 1940.

Ta proklamovala, že čs. branná moc organizovaná na půdě Velké Británie z čs. jednotek bude podléhat britskému vrchnímu velení. (Pozemní vojsko jako organický celek mělo náležet pod pravomoc londýnské exilové vlády, přičemž u letců se předpokládalo jejich použití v rámci Královského letectva. Bylo dohodnuto, že pozemní vojsko bude respektovat britskou organizaci a že otázky týkající se výzbroje a výstroje zajistí rovněž britská strana. Jednotkám a útvarům přitom měli velet českoslovenští důstojníci. Byly zachovány československé plukovní prapory, hodnostní označení a označení čs. armády. Českoslovenští letci byli zařazeni do Dobrovolnické zálohy Královského letectva (Royal Air Voluntary Reserve – RAFVR) a spolu s vlajkou RAF měla být na leteckých základnách vztyčována rovněž československá vlajka a letouny čs. perutí měly nést vedle britských barev čs. rozlišovací znaky. Na uniformách RAF měli letci nápis „Czechoslovakia“, přičemž vojenskou přísahu měli skládat čs. vládě v Londýně a britskému králi. Uvedená dohoda poskytla československému vojsku pevnou právní, organizační a materiální základnu. K 1. červenci 1941 byla provedena rozsáhlá reorganizace a vznikla 1. československá samostatná brigáda ve Velké Británii. Vnitřní poměry v čs. brigádě se postupně konsolidovaly¹⁹⁹ a v polovině října 1941 následoval přesun do zimních výcvikových prostorů ve střední Anglii. Brigáda zde setrvala až do května 1942.

Do poloviny srpna 1940 se na britských ostrovech soustředilo 932 letců, kteří po nezbytných formalitách byli odesíláni na letecké základny, kde se formovaly československé peruté. Českoslovenští stíhači – zadělení v 310. a 312. stíhací peruti a rovněž stíhači zařazení v britských a polských perutích – v průběhu bitvy o Británii prokázali hrdinství. V květnu 1941 byla v Cattericku založena 313. čs. stíhací perut jako smíšená československo-britská jednotka. Náročné úkoly rovněž plnila 311. čs. bombardovací perut, která se podílela na bombardování vojenských a průmyslových cílů na nepřátelském území.

František Bernas byl v Anglii od července 1940. Na podzim téhož roku se spolu s dalšími vojáky přesunul do první anglické posádky v Leamingtonu. Zdejší vojenskou posádkou prošla mezi jiným většina československých parašutistů, kteří byli připravováni k vysazení na území protektorátu. Zde se setkal František s Jozefem Gabčíkem, který mu nabídl, že mu získá v protektorátě informace o rodině. František za nabídku poděkoval, dlouho váhal, ale nakonec ji z bezpečnostních důvodů neakceptoval. Českoslovenští vojáci v Leamingtonu obdrželi zbytek výstroje, jakou dostávali Angličané a jejich výcvik, jak uvedl Zdeněk Václavík a Josef Schrich „... pokračil natolik, že jsme chodili na cvičení s anglickými vojáky a britskou domobranou (Home Guard), v níž mnozí z nás sloužili jako instruktoři lehkého kulometu britské a kanadské armády „BREN“ který není ničím jiným, než zdokonaleným ZB 24 brněnské zbrojovky.“²⁰⁰

199 Samostatná československá brigáda se skládala z 1. a 2. praporu, dělostřeleckého pluku, smíšeného předzvědného oddílu, telegrafní roty, kulometní roty, brigádní kulometné obrany proti letadlům, brigádní ambulance, autoroty a štábní roty a dalších složek jako byl polní soud, polní četnictvo, osvěta s vojenským deníkem

200 VÁCLAVÍK, Zdeněk – SCHRICH, Josef. Z protektorátu do republiky. Praha: Naše vojsko, 1946, s. 50.

▲ Čs. samostatná brigáda v Cholmondeley Park.

▲ Odjezd letecké skupiny aspirantů z Beisan na Středním východě do Anglie.

◀ František na počátku pobytu v Anglii.

Českoslovenští vojáci, po přestěhování z Leamingtonu do Yeovil na jižním pobřeží, se domnívali, že pojedou za moře. Později se stěhovali k Lowestoftu v hrabství Suffolk k obraně pobřeží, které bylo nejbliže ke starému kontinentu. S mimořádnou pozorností sledovali informace, které přinášel vojenský tisk. Vedle deníku Naše noviny začaly vycházet další tiskoviny. Byla to nejen později vycházející satirická příloha Kaktus, která vznikla na Středním východě, ale krom jině-

▲ Českoslovenští vojáci pokládají věnce k pomníku padlých v Leamingtonu 28. října 1940.

ho již 28. října 1940 číslo 1 týdeníku dělostřelců Palba. Pod nadpisem Ve jménu sv. Barbory zde byla popsána první ostrá střelba dělostřeleckého oddílu čs. brigády před britskou generálitou. Autor podepsaný šifrou Šc. zdůraznil, že „nedůvěřivé pohledy britských důstojníků se po několika ranách změnily ve znatelný údiv... Počítaly se přímé zásahy, pak se toho nechalo – tolik jich bylo. A když třetího dne řídil střelbu velitel jedné baterie, ozval se dokonce na pozorovatelně potlesk... britských důstojníků, samého generála nevyjímaje....Odjížděli jsme... s příslibem, že v nejbližší době dostaneme všechen potřebný materiál k úplnému vyzbrojení všech našich

▲ 1. a 2. strana 2. deníku.

▲ Návštěva britského velvyslance P. B. Nicholse v březnu 1942 v Leamingtonu. 1. První pobočník velitele dělostřeleckého pluku štktpt. děl. František Bernas – Belza, 2. velitel dělostřeleckého pluku (později velitel čs. brigády) plk. děl. Alois Liška, 3. velitel brigády gen. Miroslav (Neuman), 4. náčelník štábu brigády pplk. gšt. Vondráček.

dělostřeleckých jednotek. A odváželi jsme si ještě víc – pocit vlastní sebedůvěry a spokojenosti, že několik málo nás representovalo naši armádu jak skutečně zasluhovala.²⁰¹

František Bernas, který přijal krycí jméno Belza, si v úvodu do svého druhého deníku, který začal vést na počátku roku 1941, poznamenal, že doufá, že bude mít dostatek sil k psaní dalších poznámek a postřehů. Je rozhodnut zachovat své zážitky pro manželku Zdenu a dceru Norku, aby věděly, co zde dělal a zažil, v krajním případě, že nebude mít možnost jejich ústního výkladu někdy v budoucnosti.²⁰²

„Jsem 1. důstojníkem nově postavené 3. baterie, jejímž velitelem je škpt. Váňa. Jsem na místě nadporučíka. 1.I. Silvestra prožil jsem s číší alkoholu v ruce a se slzami v očích. Co dobrého přinesl mi minulý rok? – Bohužel nemohu si vzpomenout. Co špatného? – Musel jsem opustit svou vlast, odloučit se od mého dítěte a ženy. V polovině roku odloučil se ode mne Jeník. O následcích toho nepíši. Snad ale podaří se mi ještě s nimi se sejít a prožítí aspoň krátký šťastnější život. Minulý rok ale vzal mi nadobro otce, mého otce, kterého jsem tak miloval. Nevím, co bude dále s mou matkou, která jistě bude po smrti otce rychle chřadnout. Dočkám se jí ještě někdy? Ale hlavu vzhůru – jak říká Jan Masaryk – a jdeme dál.

201 RA. Palba č. 1, 28.10.1940, s. 8.

202 RA. Kpt. František Bernas – Belza, Deník č. 2 vedený od 1. ledna do 16. ledna 1941.

▲ Propagační pohlednice s básní Rudyarda Kiplinga.

Na nový rok jsem odpoledne jel do Leamingtonu k Vil.²⁰³, pak jsem byl s Bartošem na svačině (čaji) v rodině Pocla. Mají roztomilou dcerku Betty asi ve stáří Mimičky.²⁰⁴ Je velmi roztomilá a velmi krásně vyslovuje, takže jí téměř vše rozumím.

Večer setkal jsem se znovu s Vil.

8. I. Normální všední den u baterie.

4. I. Odpoledne jedu do Leamingtonu k Vil., zůstávám do večera.

5. I. Neděle. Odpoledne zase u Vil. Jdeme společně s ním na čaj do rodiny Bluntovy. Vil. jede v úterý do Londýna. Rozhoduji se, že pojedu s ním. Snad se mi podaří něco učinit pro Jeníka a snad peníze pro doma.

6. I. Připravuji se pro ztřešší cestu do Londýna.

7. I. Dávám se dříve buditi, v 7.30 mám objednaný vůz. Auto mi nepřijelo, čekám na další, takže zmeškám vlak, kterým odjel Vil.

Kupuji si novou vycházkovou čepici – první součást vycházkové anglické výstroje. Stojí 35 šilinků.

Odjíždím dalším vlakem do Londýna, kam přijíždím ve 12 hodin. Ubytuji se v hotelu Piccadily. Hned jdu za Vil. na naše ministerstvo. Je zde mnoho shánění, abychom neztráceli čas, zůstáváme zde na oběd. Právě když zasedáme k obědu, houkají sirény letecký poplach. Nevšmáme si toho, děláme si legraci, že zvoní poledne a zasedáme k obědu.

²⁰³ Rozuměj Viléma Sachra (pozn. aut.).

²⁰⁴ Jedná se o neteř Marii Bernasovou, v 50. letech minulého století provdanou Maxovou.

Asi po 3. hodině se vracím pěšky k hotelu, kde máme sraz s Vil. Mám ještě čas, tak se procházím po ulicích kolem hotelu. Najednou slyším letadla a hned protiletadlovou palbu. Lidé utíkají do krytu, já se dívám na divadlo na obloze.

Teprve za hodnou chvíli si uvědomuji: Proč stojím klidně na ulici a nejdu jako ostatní do krytu? To mám nervy již tak otupělé? Nebo je to nerozum a nezkušenost? Do krytu již ale nejdu a jdu do svého hotelu. Koupu se tu stále v teplé vodě, což mi doma chybí a čekám na Vil.

Asi v 17 hod. končí letecký poplach a více nebyl po celé tři dny, co jsme byli v Londýně. Asi po 18. hod. chceme jít v našem hotelu s Vil. na večeři, máme již hlad. Večeře je ale až v 19 hod. Jdeme proto pěšky na večeři do hotelu Cumberland.

Po večeři jdeme zase pěšky domů. Londýn žije stále svým normálním životem. Lidé chodí, baví se, všechny dopravní prostředky jezdí normálně.

8.I. Snídáme v hotelu. Volám škpt. C., ptám se ohledně peněz našim doma. Ujišťuje mne, abych byl klidný, že vše je zařízeno, že tam bylo znovu posláno 500 000 Kč. Nevím, nemám jistotu, zda také dostávají něco naši, ale jsem přece trochu klidnější.

Dopoledne se procházím po výkladech. Blízko hotelu vidím v jednom klenotnickém obchodě krásnou soupravu, náramek, náhrdelník a brož. Cena ale u toho není. Rád bych to koupil Norce, ale netroufám si jíti vůbec dovnitř, neboť cena bude jistě příliš vysoká.

V poledne jdu pro Vil. na ministerstvo. Jdeme pak společně na oběd do hotelu Cumberland. Zde se setkáváme s pí. Fišerovou, zná Jeníka s Mařenkou. Pak jdu s Vil. do kanceláře presidenta republiky a pak znovu na ministerstvo k Bosymu.

Po večeři máme sraz s Karlem. Karel dostal zajímavý dopis od Jeníka z Jugoslávie. Je ale již zastaralý – ze září minulého roku. K. chce jíti na několik měsíců na bázi.²⁰⁵ Překvapuje mne, že K. je přesvědčen, že se nevrátí domů. O tom dlouho s Vil. debatujeme, neboť je těžko žít bez víry v návrat domů. Asi ve 23 hod. jdeme domů.

9.I. Druhý den jdu pro materiál na naše min. propagandy. V poledne se setkávám s Vil. v Cumberlandu a ve 14 hod. jedeme domů do Leamingtonu. Obědváme až ve vlaku, cesta aspoň rychleji uběhne.

Jdu s Vil. do kanceláře, pak na večeři do Gejty. Večer se vracím autobusem domů do Moreton Hall.

11.I. Posílám telegram Jeníkovi, že co jsem mohl, jsem pro naše zařídil a on aby už jel do Palestiny. V poledne mi přinesl Divoký najednou nové dva telegramy od Jeníka, chce odpověď, neb má v úterý odjet. Posílám mu nový telegram spěšný, aby odjel.

14.I. Posílám Vil. dopis, aby znovu Moravcovi vysvětlil situaci našich doma s ohledem na Balabána, Klapku a Nestávala a posílám mu telegramy od Jeníka.

15.I. Vil. telefonuje, že J. poslal nový telegram. Soudíme, že nedostal ještě moje poslední telegramy.

16.I. Přednáší u nás Dr. Voj. Beneš na téma o demokracii v Americe, v Anglii a u nás.²⁰⁶

205 Základnu – zřejmě leteckou.

206 RA. Kpt. František Bernas – Belza, Deník č. 2 vedený od 1. ledna do 16. ledna 1941.

▲ Cvičení československých dělostřelců v roce 1941 na střelnici v Anglii.

▲ Štkpt. František Bernas – Belza při přesunu dělostřelců na střelnici v květnu 1941.

Z uvedených poznámek a záznamů v 2. deníku Františka Bernase – Belzy je zřejmé, že se nejedná pouze o časový popis osobních zážitků, ale i o odraz myšlení a nálad vyplývajících z pobytu ve Velké Británii, která byla rozhodnuta bojovat proti Německu a jeho satelitům všemi dostupnými prostředky.

František v tomto období, po předcházející porážce Francie, nabýval potřebnou sebestjistotu a s ní spojené další aktivity jednak v rámci služby u jednotky, ale i v osobním životě. Stejně jako další československé vojáky i jej mimořádně oslovilo známé prohlášení Winstona Churchilla z 13. května 1940, pronesené v Dolní sněmovně o tom, že nemůže „... nabídnout než krev, trampoty, slzy a pot. Máme před sebou mnoho dlouhých měsíců plných boje a utrpení. Povedeme válku na moři, na zemi a ve vzduchu veškerou mocí a ze všech sil, které nám Bůh může dát, válku proti nesmírnému tyranství, nad něž není horšího v temném, žalostném seznamu lidských zločinů.“²⁰⁷

V době druhého výročí Mnichova se obrátil Winston Churchill i k československému lidu projevem, ve kterém zdůraznil, že bitva „... kterou zde dnes vybojuváváme, není jen naším bojem... Je to zápas civilizovaných národů o právo žít své životy... Ani jedny dějiny kteréhokoliv národa neprokázaly větší houževnatost žítí, nežli národy vaše a také dnes váš lid dal nesčetné důkazy své odvahy odporovat. My zde ve Velké Británii jsme vítali pyšně a vděčně vaše vojáky a letce, kteří sem odvážně vklouzli a zúčastňují se s úspěchem stále větším bitvy o Británii, která je též bojem Čechů a Slováků riskujících na domácí frontě smrt a ještě horší věci než je smrt, jen aby udrželi odpor proti krutému a nemilosrdnému nepříteli.“²⁰⁸

Ve služebním hodnocení Františka Bernase – Belzy bylo zdůrazněno, že se jedná o velmi pracovitého, spolehlivého a samostatného důstojníka, který se aktivně zajímá se o veškerou činnost v pluku, přičemž ve výkonu služby je velmi svědomitý a důkladný. Jeho kvalifikace je hodnocena jako výtečná. Františkovy profesní a mravní kvality byly oprávněně oceněny jeho povýšením do hodnosti štábního kapitána.²⁰⁹

Janovo zakotvení

Jan Bernas – Borský po příjezdu do Anglie si zaznamenal následující poznámky vztahující se k druhé polovině roku 1943. V první řadě se zmínil o mimořádné události pro všechny příslušníky ze Středního východu, kterou se 14. července 1943 stala návštěva a následovná přehlídka ministrem národní obrany v londýnské vládě gen. Sergejem Ingrem. Jan se přehlídky zúčastnil ve funkci velitele Výcvikového střediska (*velitel VS-V*).²¹⁰ Po skončení slavnostního aktu společně s bratrem Františkem odjeli automobilem do jeho posádky Walton on the Nase, která se nacházela na pobřeží severovýchodně od Londýna. Následující den spolu oslavili narozeniny své matky a zúčastnili se vojenské mše. Vzpomínali přitom na domov, na to, jak se daří rodinám v Protektorátu.

František přitom 16. července 1943 oznámil svému bratrovi, že na základě výnosu „...Reichsprotektora ze dne 17.V.1943 byl jsem zbaven (jako Stabskapitän) protektorátního

207 ŽÁK, F: Tak to bylo. Edice Vzpomínky a svědectví. Čs. obec legionářská. Praha.: Unitisk, 2000, s. 43.

208 ŠPANIEL, Oldřich. Československá armáda druhého odboje. NR v Americe 1941, s. 165.

209 RA. VHA Praha, Kopie dokumentu František Belza: Pokračování záznamu o důstojníku z 30. 9. 1941

210 Rozuměj Výcvikové středisko – východ – pozn. aut.).